

otoczenia, równie szybko dezaktualizują wyjściowy materiał informacyjny. Czytelnikowi pozostaje bądź odbiór o charakterze czysto retrospektywnym, bądź weryfikującym.

Recenzowana książka zasługuje na uwagę i dobrą ocenę. Autorzy, przypisując odpowiednią wagę czynnikom różnicującym, wykazali dużą znajomość realiów. W ten sposób uniknęli typowego błędu (uproszczenia) jakim jest uniformistyczne, jednolite traktowanie krajów tworzących gospodarki rynkowe. Uznanie kluczowego znaczenia systemu finansowego w procesie transformacji jest zasadne, bowiem jak pokazuje doświadczenie krajów wysoko rozwiniętych jego kształt decyduje zarówno o kierunku jak i tempie wprowadzania w gospodarce mechanizmów rynkowych. Poznanie zasad jego funkcjonowania jest potrzebne do zrozumienia i interpretacji procesów transformacyjnych.

Danuta Staniszevska

Michał A. Jerzak, *Giełda towarowa na rynku rolnym*, Fundacja na Rzecz Giełdy Zbożowo-Paszowej, Warszawa 1998, ss. 88.

Na rynku profesjonalnej literatury ekonomicznej ukazało się nietuzinkowe opracowanie pióra Michała A. Jerzaka poświęcone zasadom funkcjonowania giełdy towarowej w warunkach rozwiniętej gospodarki rynkowej. Autor, zapewne dla celów komercyjnych, formułuje tytuł krótko: *Giełda towarowa na rynku rolnym*. Odbywa się to jednak kosztem niepotrzebnej wieloznaczności i braku precyzji. Recenzowana praca składa się, aż z 12 tytułowych zagadnień, dotyczących w istocie trzech podstawowych kwestii, które mogłyby z powodzeniem pełnić rolę rozdziałów. Pierwszą stanowi prezentacja giełdy towarowej jako podmiotu gospodarki rynkowej z wskazaniem na genezę, funkcje oraz rolę na rynkach towarowych. W części tej zaprezentowano także stronę instytucjonalną giełdy towarowej poprzez pokazanie obrotu giełdowego oraz narastający rozwój wymiany za pośrednictwem giełdy. Kwestiom tym poświęcono 6 zagadnień, przy czym można mieć wątpliwości, czy kolejność ich rozwinięcia jest właściwa. W przekonaniu recenzenta wcześniej należało przedstawić istotę giełdy i jej rolę w gospodarce, a nie dopiero w punkcie 5. Dyskusyjny jest także punkt 4 poświęcony giełdom towarowym w Polsce, gdyż łamie on w pewnym sensie konwencję i formułę pracy poświęconej jednak zasadom funkcjonowania giełdy towarowej. Widać, iż Autor, przystępując do pisania, miał pewne kłopoty z selekcją materiału i doбором najbardziej trafnych zagadnień do prezentacji obranego tematu. Po dość trudnym początku kłopoty te znikają. Drugi wątek pierwszej części pracy poświęcony jest organizacji rynku gotówkowego i terminowego na giełdzie towarowej oraz notowaniom giełdowym. Praca staje się tu bardzo przejrzysta, a jej formuła czytelna. Wiadomo już, iż czytelnik ma do czynienia z opracowaniem popularyzującym podstawowe zasady funkcjonowania giełdy towarowej z częstym odwoływaniem się do doświadczeń Giełdy Poznańskiej. Praca przyjmuje charakter monografii, w której konsekwentnie wyjaśniany jest język podstawowych pojęć giełdowych, sposób zachowania i reakcji podmiotów, rola instytucji komplementarnych i towarzyszących giełdzie towarowej. Na plan pierwszy wysuwa się funkcja dydaktyczna opracowania polegająca na dostarczaniu czytelnikowi w sposób uporządkowany wielu podstawowych informacji dla wypracowania poglądu o istocie, zasadach i roli giełdy towarowej w rozwiniętej gospodarce rynkowej. Tej opcji Autor pozostaje wierny do końca, objaśniając w dwóch następujących częściach opracowania istotę i rodzaje transakcji giełdowych oraz znaczenie instytucji towarzyszących funkcjonowaniu giełd takich jak: Izby Rozliczeniowe, czy Licencjonowane Domy Składowe, wykorzystujących kwity jako papier wartościowy.

Zdecydowanie pozytywnie wyróżniającą się częścią pracy są rozważania poświęcone transakcjom giełdowym. Autor w sposób jasny i precyzyjny wyklada skomplikowaną problematykę transakcji kasowych, terminowych, zabezpieczeniowych oraz opcji towarowych. Omawia je w odniesieniu do rynku gotówkowego, jak też przyszłościowego, uczy jak zabezpieczać się przed spadkiem/zwyżką ceny poprzez transakcje typu "hedge" oraz jak optymalnie reagować na rynku transakcji terminowych "futures". Ta część rozprawy dowodzi wysokiej erudycji, doświadczenia

i profesjonalizmu. Czytelnik ma okazję poznać i zrozumieć rolę tzw. "bazy" przy wyborze transakcji terminowych, znaczenie przyjęcia określonej pozycji (długiej lub krótkiej) na rynku terminowym z punktu widzenia interesu kupującego i sprzedającego, w końcu rolę przyjęcia pozycji odwrotnej dla zabezpieczenia się przed ryzykiem wzrostu/spadku ceny rynkowej w porównaniu z kontraktem terminowym. Te w istocie niełatwe arkaana gry na giełdzie towarowej zostały w tej części pracy przejrzysto zaprezentowane przykładami i wykresami. Podobnie jest wówczas, gdy Autor omawia transakcje opcyjne. Przekonująco i dogłębnie jest wyjaśniona istota transakcji zakupu i sprzedaży opcji kupna i sprzedaży oraz interes nabywcy opcji. Relacja ceny wykonania opcji rynkowej oraz rola premii pozwalają w pełni zrozumieć różne kategorie opcji, a dzięki temu sens giełdowych skrótów dzielących je na trzy rodzaje: "w pieniądzu", "na pieniądzu", "poza pieniądzem". Czytelnik po lekturze tej części pracy ma pełną świadomość na czym polega ryzyko zysku i straty w różnego rodzaju transakcjach giełdowych, w szczególności typu "futures" i opcyjnych, a także ma okazję pogłębić refleksję nad sztuką zarządzania ryzykiem w rolnictwie i znaczenie tego dla sytuacji dochodowej rolnika, a szerzej procesu reprodukcji rozszerzonej w jego gospodarstwie. Ostatnia część pracy poświęcona jest Izbie Rozliczeniowej i Licencjonowanym Domom Składowym – instytucjom, bez których nie mogą się rozwijać transakcje terminowe i opcyjne na giełdzie towarowej. Stabilna finansowo Izba Rozliczeniowa, posiadająca stosowne procedury jest stroną, a jednocześnie gwarantem wykonania każdej transakcji, także ze względu na depozyty zabezpieczające zobowiązania, wynikające np. z zawartego kontraktu terminowego przyszłościowego. Jasne także staje się dlaczego Licencjonowane Domy Składowe, wystawiające rolnikom kwity składowe, są ważnym ogniwem obrony ich interesów ekonomicznych (pomagają np. w osiągnięciu płynności finansowej, jak też mają możliwość, poprzez zawarcie odpowiednich transakcji terminowych, zapłacenia ceny zmagazynowanych tam towarów). Oczywiście jest również, iż rozwijają one giełdy towarowe, stając się źródłem kontraktów, które tworzą ich obroty. Lektura opracowania Michała A. Jerzaka wyzwała dodatkowy efekt – pozwala zrozumieć obecną pozycję tzw. giełd towarowych w Polsce, znajdujących się w środku drogi (przynajmniej w odniesieniu do Giełdy Poznańskiej), pomiędzy instytucjami czysto hurtowymi, a w pełni rozwiniętymi giełdami towarowymi z możliwością realizacji na nich transakcji opcyjnych. To wszystko musi się dzieć w ścisłym powiązaniu z Licencjonowanymi Domami Składowymi wystawiającymi kwity składowe. Cele jakie jeszcze stoją przed polskimi giełdami towarowymi stają się dzięki tej pracy jaśniejsze, a nieuchronność rozwoju rynku rolnego oczywista. Powyższe uwagi recenzyjne mają za zadanie podkreślić walory poznawcze i dydaktyczne omawianej pracy, docenić profesjonalizm Autora tak widoczny w sposobie przeprowadzenia wykładu – przejrzystym, logicznym, konsekwentnym, pomijając dość chaotyczny początek.

Przechodząc do konkluzji pragnę stwierdzić, iż opracowanie Michała A. Jerzaka uważam za przedsięwzięcie ambitne, z sukcesem wypełniające lukę, jaką tworzy brak tego typu pozycji na rynku wydawniczym. Wychodzi ona także naprzeciw potrzebom dydaktyki akademickiej, umiejętnie łącząc wątek teoretyczny funkcjonowania giełd towarowych z praktyką podejmowania na nich różnorodnych transakcji (decyzji) i funkcjonowania giełdowego otoczenia. Wszyscy zainteresowani (od producentów, przedsiębiorców, po studentów) otrzymują do dyspozycji kompetentnie napisaną książkę, bogatą w informacje, dobrze osadzoną w literaturze tematu, umiejętnie łączącą wątek przeglądowy z doświadczeniami Autora jako praktyka – Prezesa Giełdy Poznańskiej. W pełnym przeto przekonaniu rekomenduję tę książkę czytelnikom.

Andrzej Czyżewski

Bogusław Grabowski, *Monetarna teoria bilansu płatniczego. Doświadczenia Chile 1973 - 1982*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997, ss. 197.

Recenzowana książka wzbudziła moje zainteresowanie tak ze względu na osobę Autora, jak i na przedmiot pracy. Autor jest członkiem powołanej w bieżącym roku Rady Polityki Pieniężnej, zaś poruszana problematyka należy do ważnych dziedzin ekonomii. Współcześnie bilans płatniczy